

Otázka: Náboženství Tibetu

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Verča

Seminární práce ze společenskovedního semináře

1. ÚVOD

Pro svou práci jsem si vybrala téma náboženství v Tibetu a to proto, že mě to velmi zajímá. Již během školního roku jsem našla jisté sympatie v buddhismu a tak jsem si řekla, že se na to podívám blíže.

Když bych měla říct, co všechno má práce obsahuje, tak je to určitě rozdělení tibetských náboženství do tří, která se tam v historii více projevila. Nechtěla jsem se příliš zabývat tou neustále ohrávanou teorií (ale také se objeví), každopádně se chci zaměřit na věci, které mi připadají více zajímavé.

Práce jsem si rozdělila do několika kapitol, z nichž některé obsahují ještě podkapitoly. Samotný text bych ráda ozvláštnila obrázky. Přijde mi to lepší a alespoň trochu to zpestří samotný text.

Na začátku, když jsem se snažila, sehnat si co nejvíce informací, narazila jsem na menší problém. Ostatně je to i důvod, proč jsem rozšířila své téma na celkové náboženství Tibetu z původního lámaistického buddhismu. Ve finále jsem zjistila, že to nebude tak špatné, když se spojí zdroje v podobě knih a internetu.

Přála bych si, aby vám má práce přinesla alespoň pár nových poznatků.

2. NÁBOŽENSTVÍ V TIBETU

Celkově se náboženství v Tibetu dá rozdělit do tří. Bönismus neboli bön, buddhismus neboli lámaismus a podle nedávných výzkumů a rozborů i takzvané „náboženství lidí“. Tibetští dějepisci rozlišují „náboženství lidí“ (*mi- čhos*), které označili jako tradiční náboženství a „náboženství bohů“ (*lha- čhos*). Tomuto označení připsali bönismus a buddhismus.

2. 1. „NÁBOŽENSTVÍ LIDÍ“

Jedny z prvních informací o „náboženství lidí“ pochází z jeskyní Tun-chuang a jsou přibližně z 8. – 10. století. Důvod, proč se o něm dozvídáme až teď, není známý, ale co je patrné, tak fakt, že bönističtí i buddhističtí autoři toto období zamlčeli.

Obecně *čhos* znamená zvyk. Z logiky vyplývá, že podstatou tohoto náboženství bude nějaký zvyk nebo nějaký mýtus. Velmi důležitým, ba dokonce hlavním pramenem jsou tzv. „pohádky“. Dalo by se říct, že to jsou jakési mýty, které byly vyprávěny při různých významnějších událostech, jako například novoroční slavnosti a svatební obřady.

Stejně jako ostatní náboženství i toto zajímá, jak a kým byl stvořen svět. „Náboženství lidí“ tvrdí, že svět vytvořili nebeští bohové zvaní *phjwaové*. Lidé si tyto bohy představovali jako nebeské hory. Někteří z těchto bohů sestoupili na zem a přinesli s sebou život v podobě rostlin, živočichů a prvních lidí. Podle mýtu bylo toho období, kdy žili lidé po bohu bohů, dlouhé deset tisíc let a říkali mu Rajská doba. Celou tuto harmonii narušil démon, který unikl z podzemí, kde byl celých deset tisíc let zavřený, a rozšířil na zemi zlo. Bohové vstoupili zpět na nebe a svět začal upadat. Jeho úpadek trval po dobu statisíce let. Několik málo lidí však i nadále věřilo a praktikovalo „náboženství lidí“. Očekávali, že se zrodí nový svět, ve kterém budou opět žít bohové s lidmi.

Tento mýtus dokazuje provázanost s okolím a vliv na „náboženství lidí“. Například termín, že něco trvá statisíce let, pochází pravděpodobně z původního indického náboženství. Dalším příkladem je symbol démona, který kazí stvoření světa. Tento démon má kořeny v íránské mytologii.

Další významný mýtus, který je určitě zapotřebí zmínit, je mýtus o takzvaném *provazu mu*. *Provazem mu* byli spojováni králové s nebesy. Díky němu mohli každou noc vystoupit na nebesa. První králové měli všichni na temeni hlavy tento světelný *provaz mu*. Nebyl to jen nástroj k cestě na nebe, byl to i symbol života. Když králové umírali, od nohou se začali rozplývat. Ve chvíli, kdy se celý rozplynul, splynul jeho *provaz mu* s nebem. To, že se králové dostali do nebe, je důvod, proč nebyli pohřbíváni na zemi. Toto se změnilo za vlády posledního božského krále Diguma. Ten byl velmi neopatrný a v jedné souboji si vlastní *provaz mu* přetl, a tudíž se nedostal do nebe a tak to byl první král, kterého lidé pohřbili na zemi. Od těch dob se mrtvolu králů pohřbívali. Některé hroby byly nalezeny a údajně se i dochovalo pár záznamů o obřadech, které prováděli.

Význam *provazu mu* byl pro vyznavače tohoto náboženství velice důležitý, protože to byla věc, která spojovala zemi a nebe.

2. 2. BÖNISMUS

Bönismus údajně plynule navázal na „náboženství lidí“, ale přesný počátek jeho působení není znám. Bön je jednak předbuddhistické animistické náboženství v Tibetu, ale i starověká duchovní tradice Tibetu.

Původně se vyznačoval kultem démonů, magie a obětí. Používali i velkou řadu obřadních předmětů jako například lapače démonů, Iněný turban, šamanský bubínek.

Bön byl v Tibetu dominantním náboženstvím až do 7. století, kdy se tam začal pomalu dostávat buddhismus. Od té doby spolu jak „soupeří“, tak se i dost významně ovlivňují. Můžeme říct, že jedno pomohlo druhému do podoby, jakou známe dnes. I když jsou obě

náboženství v něčem dost odlišná, zároveň si jsou i velmi podobná. Postupem času došlo k částečnému takzvanému synkretismu neboli názorovému sjednocení.

V dnešním Tibetu se bön neustále objevuje. Můžeme ho najít v severní a východní části Tibetu. Bönismus se také částečně promítl do větve klasického buddhismu a tím je lámaismus.

2. 3. BUDDHISMUS

Buddhismus vznikl v 6. století př. n. l. na území Přední Indie. Je považován za první světové náboženství. S buddhismem pochopitelně velmi úzce souvisí život jeho zakladatele Siddhárthy Gautamy neboli Buddhy (Buddhovi se budu věnovat později). Jak se buddhismus postupně rozšiřoval, trochu se tím i měnil. Narážím na fakt, že existují různé odnože buddhismu. Například zen buddhismus nebo právě lámaismus, kterým se budu později více zabývat.

2. 3. 1. Klasický buddhismus

Jak jsme již řekli, zakladatelem je Buddha. Říká se, že žil v 6.-5.století př.n.l. Tradice vypovídá, že do svých 29 let žil velmi pohodlným životem. Byl to syn vládce. Oženil se a se svou manželkou zplodili syna. Aniž by svého syna spatřil, rozhodl se opustit přepych a pohodlí a věnovat se praktikám a cvičením, která ho měla dovést k osvobození od utrpení. Utrpení viděl v neustálém cyklickém koloběhu znovuzrozdání (*samsáry*). Ve věku 35 let se mu to údajně podařilo. Objevil střední cestu a dosáhl probuzení neboli konečného osvobození z utrpení a koloběhů životů. Zbytek svého života zasvětil předávání svého učení (*dharmě*).

Mezi základní buddhistické myšlenky patří:

a) osvobození od utrpení

b) osobní zkušenost

c) cesta k probuzení

a) Problémem je koloběh znovuzrození. Naopak principem je dosáhnout střední cesty. Tato cesta může člověka úplně vyloučit z koloběhu nebo mu umožní lepší zrození či blažený život. Vždy jde o vysvobození z nevědomého egoismu:

*„Jako je širý oceán proniknut jen jedinou chutí, chutí soli, je tato nauka proniknuta jen jedinou chutí, chutí osvobození.“**[1]***

b) Buddha kladl důraz na vlastní zkušenosti. Nezajímal se teoriemi o podstatě světa, protože tvrdil, že každý ty teorie vykládá podle jiného měřítko. Jako osobní zkušenost je myšleno i hledání vlastní cesty k probuzení (*nirváně*). Není možné kopírovat ostatní, i když šli správnou cestou, protože každý má svou vlastní cestu.

c) Buddha ji formuloval jako tzv. osmidílnou ušlechtilou stezku. Tato stezka by měla pomoci při cestě k probuzení. Obsahuje pokyny k tomu, jak se má člověk chovat, chce-li dosáhnout nirvány. Musí dodržovat tyto způsoby chování: pravé pochopení, pravé myšlení, pravá řeč, pravé jednání, pravý život, pravé úsilí, pravá bdělá pozornost, pravé soustředění. Osmidílná ušlechtilá stezka je poslední ze Čtyř vznešených pravd. Jejich pochopení vede k nirváně a hlavně k poznání svého nitra. Pravdy říkají, že existuje utrpení, že existuje příčina utrpení, že je možné utrpení ukončit a že existuje cesta vedoucí k zániku utrpení (Osmidílná ušlechtilá stezka).

2. 3. 2. Lámaistický buddhismus

Lámaistický buddhismus je jedna z odnoží klasického buddhismu. Najdeme ho především v Tibetu, neboť je jinak označován jako tibetský buddhismus. Jak už jsem říkala dříve, buddhismus začal pronikat do Tibetu v 7. století n.l. Údajně byl zaveden králem Songcän Gampem, který se jako první začal řídit náboženskými praktikami. O buddhismu jako o státním náboženství je poprvé mluví v dokumentech z doby krále Thisong Decäna v 8. století. Tento král nechal do Tibetu povolat tři mistry. Jedním z nich byl Šántarakšita, dalším Kamalašíla a posledním Padmasambhava. Tito tři mistři představovali dva směry. Školu indickou a školu čínskou. Indická škola nabízela učení postupné cesty osvobození. Čínská škola nabízela okamžité osvícení (*čchan* = zen). Král se rozhodl pro školu indickou, kterou představoval Padmasambhava.

Gampovi následovníci posílili buddhismus jako oficiální náboženství. Dokonce se mniši v 9. století dostali těsně pod vrchol politické hierarchie. Koncem 9. století došlo k hromadnému pronásledování buddhistů ze strany nového krále, který plně podporoval bönismus. Buddhismus byl na více než sto let zakázán.

Nové šíření buddhismu nastává v době, kdy král západního Tibetu vysílá posla do Kašmíru pro indické mistry. Počátkem 11. století přichází do západního Tibetu velký tantrický mistr Atíša. Přinesl s sebou reformu v podobě přísného dodržování mravního chování mnichů, celibátu, askezi atd. Duchovní učitel (*láma*) získával na významu právě díky oné reformě.

Za doby působení Atíši se začaly vyvíjet různé buddhistické školy. Ti, kteří s Atíšou souhlasili, později založili „školu ctnostné řehole“ (*Gelugpa*). Ti, kteří byli proti oné reformě, toto učení nepřijali a časem se označili za „starou školu“ (*Ňingmapa*).

Podívejme se na vznik jednotlivých škol tibetského buddhismu.

- a) Ňingmapa
- b) Gelugpa
- c) Kagjüpa
- d) Sakjapa

- a) První zmíním Ňingmapu. Je to v dnešní době jediná nositelka tradic raného období. Překládá se jako „stará“ a mají označení „řád červených čepic“. Nejvýznamnější postavou je Padmasambhava. Hlavním učením této školy je tzv. Velká dokonalost (*dzogčhen*).
- b) Další školou je Gelugpa. Její název v překladu znamená „škola ctnostných tradic“ a označují se jako „řád žlutých čepic“. Mezi nejdůležitější postavy této školy patří dalajláma.
- c) Kagjüpa je založená na učení různých indických učitelů. Tato učení přinesl do Tibetu Marpa, který je přeložil a udělal z nich jeden ucelený systém. Hlavním učením je tzv. Velká pečeť (*čhagčhen*).
- d) Poslední oficiální školou je Sakjapa. Jméno dostala podle významného kostela Sakja. Jejím hlavním učením je cesta a výsledek (*lamdre*)

V 17. století za doby pátého dalajlámy došlo k absolutnímu vítězství Gelugpy. Od té doby je dalajláma uznáván za jediného politického i světského vůdce Tibetu.

Co se týče škol tibetského buddhismu, objevuje se od 19. století snaha nezabývat se až tolik tím, co mají ty čtyři školy odlišného, ale naopak tím, co mají stejné. Zabývá se tím například hnutí rime.

3. DALAJLÁMA

Dalajláma je politický i světský vůdce Tibeťanů a je to hlavní představitel školy Gelugpa. Pojem dalajláma pochází z mongolštiny a je to složenina slov dalaj (*oceán*) a láma (*moudrost*). Znamená to tedy „oceán moudrosti“. Sídlo dalajlámů se nachází ve Lhase v paláci Potála a Norbulingce. Ti, kdo dalajlámu uznávají, ho považují za převtělece předchozího dalajlámy. V současné době je 14. dalajláma a jmenuje se Tändzin Gjamccho.

Titul dalajláma poprvé udělil mongolský vládce v roce 1578 vysoce postavenému lámovi Sönam Gjamcchovi. Onen mongolský vládce si Sönam Gjamccha pozval na svůj dvůr, aby tam vyučoval buddhismus. Po nějaké době mongolský vládce přijal buddhismus za svůj a na oplátku udělil lámovi titul dalajláma (*oceán moudrosti*). Zpětně byl titul dalajlámy přiznán i Sönam Gjamcchovým předchůdcům, protože on byl v pořadí už třetí. Zajímavostí je, že až teprve pátý dalajláma Ngawang Lozang Gjamccho dokázal uhájit postavení politického vůdce a to díky svým reformám a rozšiřování zahraničních styků. Byl sice až pátý světský vůdce, ale první politický.

Hledání nového dalajlámy. Pokud dalajláma zemře, hledá se jeho nástupce. Nově zrozený se rodí zpravidla rok po smrti předchozího, ale může to být i dříve nebo i později. Určí se komise složená z mnichů a ti se pustí do hledání. Náповědu, kde mniši nového dalajlámu najdou, jim může dát i on sám ještě za svého života a to v podobě nějakých zvláštních znamení. Když je dítě objeveno, musí být podrobena nejrůznějším zkouškám. Poté, co zkoušky náležitě splní, je prohlášené novým dalajlámou. Ovšem dítě musí být vzato od rodiny. Pak vyrůstá v klášteře, kde se učí a připravuje na funkci dalajlámy. V době, kdy Tibet nemá svého vůdce, přebírá vládu zvolený regent. Po dokončení veškerých studií je slavnostně jmenován dalajlámou.

3. 1. TÄNDZIN GJAMCCHO

Tändzin Gjamccho se narodil v červenci roku 1935. V pořadí je již 14. dalajlámou a byl nalezen ve dvou letech v provincii Amdo. Ve funkci dalajlámy je od roku 1950, což je více než 60 let. Oproti svým předchůdcům má poměrně dost prvenství.

Jedním z nich není moc příjemná věc a to ta, že od roku 1959 žije v Indii v Dharamsale, odkud spolu se svou vládou řídí Tibet. Důvodem jsou velmi napjaté vztahy s Čínou, která Tibet od toho roku 1959 okupuje. Vzhledem k okolnosti, že dalajlámu do Indie následovalo před 80 tisíc uprchlíků, zajistil tam vzdělání pro děti, aby se mohly učit tibetskému jazyku, historii i náboženství.

V celé historii byl vůbec první dalajláma, který se vydal na cestu na „Západ“. Myslím tím, že navštívil Spojené státy, mnoho států v Evropě a to včetně České republiky, kde byl dokonce několikrát. Velmi aktivně šíří buddhistické učení po celém světě.

Tändzin Gjamccho se podílel na zakládání různých institucí a vzdělávacích zařízení, například Centrální institut vyšších tibetských studií.

Za své činy obdržel mimo jiné i Nobelovu cenu míru a to v roce 1989.

Sám Tändzin Gjamccho píše knihy, které jsou plné moudrosti, pravdy, úcty.

„Svoboda je skutečný zdroj lidské spokojenosti a tvořivosti. Ať jste věřící nebo bezvěrec, buddhista, křesťan či žid, důležité je být dobrým člověkem.“ [2]

„Pro člověka, který chová k lidem soucit a lásku, je snášenlivost důležitá a nepřítel tedy nepostradatelný. Měli bychom být proto vděční svým nepřátelům za to, že nám mohou nejlépe pomoci pěstovat klidnou mysl.“ [3]

„V některých ohledech jsem nejnešťastnějším dalajlamou, protože jsem strávil více času životem uprchlíka mimo svou vlast než v Tibetu. Na druhé straně je pro mne velkou odměnou, že mohu žít v demokracii a učit se o světě způsobem, jaký jsme my, Tibeťané, dosud nepoznali.“ [4]

4. ZÁVĚR

Závěrem bych chtěla říct, že v dnešní době nachází buddhismus velké pochopení i v západním světě. Pro svůj nenásilný přístup a celkově pro svou svobodu. Principem buddhismu je hledání lepší cesty pro svůj vlastní život, přičemž nehrozí žádný trest, pokud se člověk rozhodne pro něco jiného. Toto náboženství je otevřené všem a nezáleží na původu, mateřském jazyku ani na dosaženém vzdělání. Sama jsem v buddhismu našla zalíbení. Ze všech, mnou doposud poznanych náboženství, je mému srdci nejbližší.

Samotná práce a její tvorba mě obohatila o různé zajímavosti, které jsem předtím nevěděla. Tím, že jsem začala úplně od začátku tzv. od kořenů, si myslím, že jsem i leccos lépe pochopila.

Velice jsem byla překvapená ze studia dalajlámy. To, že je vzdělaný, vysoce postavený, všude uznávaný byl jen zlomek toho, co jsem se dozvěděla. Jeho činy jsou něco ohromného a já jako obyčejný člověk před ním můžu jen smeknout. Právem mu byla udělena Nobelova cena míru. Vzhledem k tomu, že je autorem řady citátů (což je zmíněno i v mé práci), si myslím, že bych práci nemohla zakončit jinak než právě jednou ze spousty moudrostí, která kdy řekl, a proto...

*„ Vždy mě dojme příklad malého hmyzu, například včel. Přírodní zákony nařizují, aby včely pracovaly společně, mají-li přežít. Výsledkem je jejich instinktivní smysl pro společnou odpovědnost. Nemají žádnou ústavu, zákony, policii, náboženství ani morální výcvik, ale díky své přirozenosti pracují věrně pospolu. Občas možná bojují, ale většinou žije celá kolonie ve vztahu spolupráce. Lidé na druhé straně mají ústavu, rozsáhlé právní systémy a policejní síly. Máme náboženství, pozoruhodnou inteligenci a srdce schopné milovat. Přesto však v praxi naše vynikající vlastnosti za tímto malým hmyzem zaostávají. V určitých směrech cítím, že jsme ubožejší než včely.“**[5]***

5. PŘÍLOHY

5. 1. ZDROJE

KNIŽNÍ ZDROJE

- Buddhismus, John Snelling
- SLOVA MOUDROSTI, Vybrané citáty Jeho Svátosti dalajlámy, Margaret Gee
- Dějiny náboženství II., I. A. Kryveljov
- Dějiny náboženského myšlení III., Mircea Eliade
- Dějiny Tibetu, Cipön Wangčug Dedän Žagabpa
- Světová náboženství, Huston Smith
- Studie z dějin náboženství, Ambrogio Donini
- Tibetský buddhismus v otázkách a odpovědích, edice Třetí oko
- Náboženství v dějinách i v současnosti, skupina autorů

INTERNETOVÉ ZDROJE

- www.wikipedia.cz
- <http://www.dalajlama.info>
- <http://leccos.com/index.php/clanky/buddhismus>
- www.buddhismus.cz
- <http://meditation.iplace.cz/menu/buddhismus/myslenky>

---

[1] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Buddhismus>

[2] Margaret Gee: SLOVA MOUDROSTI, Vybrané citát Jeho Svátosti dalajlámy, str.24, PRAGMA, 3. vydání, rok 2000

[3] Margaret Gee: SLOVA MOUDROSTI, Vybrané citát Jeho Svátosti dalajlámy, str.28, PRAGMA, 3. vydání, rok 2000

[4] Margaret Gee: SLOVA MOUDROSTI, Vybrané citát Jeho Svátosti dalajlámy, str.35, PRAGMA, 3. vydání, rok 2000

[5] Margaret Gee: SLOVA MOUDROSTI, Vybrané citát Jeho Svátosti dalajlámy, str.30, PRAGMA, 3. vydání, rok 2000